

Jak być krytykiem?

WIEDZA W PIGUŁCE

Różnorodność tekstów kultury może sprawiać, że czujemy się wśród nich zagubieni. Jest jednak na to sposób: umiejętność analizy i interpretacji. Mają ją dobrzy krytycy i recenzenci. Nie poprzestają oni na streszczaniu filmów czy książek, ale pomagają w ich zrozumieniu. Z tekstami kultury stykamy się cały czas. Są nimi nie tylko dzieła sztuki, ale też np. reklamy. Umiejętności analizy i interpretacji przydają się na co dzień, więc warto więc je rozwijać.

Każdy przekaz składa się z różnych elementów częściowych. Tworzą one większe całości znaczeniowe. Np. atmosferę sceny filmowej budują nie tylko zdarzenia fabuły, lecz także muzyka, sposób gry aktorów, kompozycja kadrów, zastosowane barwy i światło, itd. Z kolei ta atmosfera również staje się częścią większej całości — filmu.

Wyodrębnianie elementów i zauważanie relacji pomiędzy nimi — to właśnie analiza. Aby więc uchwycić treść, nie wystarczy obserwacja każdego elementu z osobna. Np. odwołanie do melodii piosenki żołnierskiej będzie miało inny sens w utworze patriotycznym, a inny — w piosence punkowej.

Przekazy kulturowe pełne są odwołań do innych tekstów. Ich spostrzeżenie może prowadzić do uchwycenia zupełnie oryginalnych elementów. Po przyjrzeniu się częściom utworu i relacjom między nimi, możemy spojrzeć na niego jako całość. Określić, w czym przypomina inne teksty kultury (np. z danego okresu), a czym się od nich różni, jakim wartościami hołduje.

Właściwa krytyka powinna być więc poprzedzona namysłem. Nie wystarczy powiedzieć, że coś ci się podoba lub nie. Sąd idzie w parze z jego uzasadnieniem. Co więcej — możesz różnie oceniać poszczególne elementy utworu. Np. doceniać grę aktorów w filmie, a jednocześnie uważać, że fabuła jest naciągana. W takiej sytuacji jednoznaczna krytyka byłaby zbyt upraszczająca.

Dotyczy to nie tylko dzieł artystycznych, lecz wszystkiego, co można krytycznie ocenić. Np. gdy zamierzamy kupić nowy sprzęt elektroniczny, często sięgamy do recenzji produktów. Ich autorzy również poprzedzają ocenę danej rzeczy przedstawieniem wad i zalet poszczególnych jej aspektów.

Nie bój się wyrażania swojej opinii, jeśli jest dobrze uzasadniona. Wszyscy różnimy się nie tylko gustami, lecz także poglądami czy doświadczeniami. W ocenie powinniśmy być sprawiedliwi zarówno wobec danej rzeczy, jak i wobec siebie samych.

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Które elementy podlegają ocenie w przypadku wybranych produktów lub utworów?

Produkty lub utwory:

Elementy do przyporządkowania:

- powieść
- danie obiadowe
- mecz piłki nożnej
- film

- piosenka pop
- kurtka
- laptop
- koncert

elementy podlegające ocenie:
Kategorie:

- fabuła
- gra aktorska
- dialogi
- język tekstu
- staranność wykonania
- aranżacja
- organizacja i bezpieczeństwo
- prezentowane umiejętności
- fason/design
- zastosowane materiały/składniki
- reakcja zgromadzonej publiczności
- rytm/dynamika
- praktyczność
- efekty specjalne
- wirtuozeria

SŁOWNICZEK

- **analiza:** badanie poszczególnych elementów danego zjawiska, problemu, tekstu kultury.
- **interpretacja:** całościowe wyjaśnienie, wytłumaczenie jakiegoś zjawiska, problemu, tekstu kultury. Przy tworzeniu interpretacji należy brać pod uwagę wszystkie elementy dzieła. Interpretacja tekstu kultury często polega na umieszczeniu go w kontekście innych, podobnych pod pewnymi względami utworów.
- **tekst kultury:** każdy wytwór człowieka, który jest uporządkowany wedle określonych reguł. Np. dzieła sztuki (obrazy, filmy czy książki), ale też np. ubrania. Nawet zwyczajowe zachowania (np. podanie ręki przy przywitaniu) są tekstami kultury. Tekstem kultury jest wszystko, co zostało stworzone, aby przekazać pewien sens.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Michał Wysocki, konsultacja merytoryczna: Piotr Drzewiecki. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/jak-byc-krytykiem/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Cyfrowa Przyszłość, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Język polski, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Plastyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury – recepcja sztuki.

Nowa podstawa programowa:

Język polski, VII-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad.

Uczeń rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.

Uczeń rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Uczeń porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Uczeń określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury.

Język polski, liceum i technikum

Treści nauczania

odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty. (zakres rozszerzony)

zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności. (zakres rozszerzony)